

Kids First

Towards a pedagogical sport climate

ZonMw

Jeugdtrainers voetbal en hockey over een pedagogisch sportklimaat

Marieke Reitsma

Agnes Elling

mulier instituut

Kids First

Towards a pedagogical sport climate

ZonMw

Deze rapportage is onderdeel van het onderzoeksproject ‘Kids First, towards a pedagogical sport climate’ en mede mogelijk gemaakt door ZonMw.

© Mulier Instituut
Utrecht, maart 2021

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

1. <u>Inleiding</u>	3
2. <u>Achtergrond trainers/coaches</u>	7
3. <u>Resultaten</u>	11
3.1 <u>Beleid</u>	11
3.2 <u>Visie op en ervaringen met een pedagogisch sportklimaat</u>	14
3.3 <u>Ontwikkeling en ondersteuning</u>	28
4. <u>Conclusie</u>	31
<u>Bijlagen</u>	35

1. Inleiding

Aanleiding

Kids First, towards a pedagogical sport climate is een door ZonMw Onderzoeksprogramma Sport en Bewegen (call 2017) gehonoreerd onderzoeksproject. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in een samenwerkingsverband onder leiding van Hogeschool Windesheim (Zwolle), lectoraat Sportpedagogiek, in samenwerking met Hanzehogeschool Groningen, Haagse Hogeschool, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Mulier Instituut, Kennispraktijk, NOC*NSF, KNHB en KNVB.

Jeugdsport draagt bij aan een aantal positieve aspecten zoals zelfvertrouwen. Helaas komt bijvoorbeeld ook pesten of intimidatie op sportverenigingen voor. Om de waarde van jeugdsport te vergroten en probleemgedrag te verminderen moet er een pedagogisch klimaat gecreëerd worden. Een pedagogisch sportklimaat zet het kind centraal en focust op plezier, positieve coaching en sociale veiligheid. De vraag is hoe sportverenigingen een pedagogisch sportklimaat tot stand kunnen brengen. Het doel van dit onderzoek is het ontwerpen en invoeren van een hulpkader om een pedagogisch sportklimaat op clubniveau te realiseren. Het project wordt uitgevoerd bij 8 voetbal- en hockeyverenigingen in vier gemeenten (Zwolle, Arnhem, Utrecht en Rotterdam) met sporters tussen de 12 en 15 jaar. Het vernieuwende van dit project is dat standaard manieren van informatieverzameling zoals vragenlijsten gecombineerd worden met nieuwe manieren zoals bewegingssensoren en social media.

Onderhavig onderzoek, uitgevoerd door het Mulier Instituut richt zich op landelijk vragenlijstonderzoek, als een soort context en bij wijze van benchmark voor het actieonderzoek bij de caseverenigingen. Via vragenlijsten

is aan ouders, verenigingsbestuurders en trainers/coaches gevraagd naar de mate waarin en de wijze waarop binnen hun sportvereniging aandacht is voor aspecten van een pedagogisch sportklimaat, en hun ervaringen met en meningen over dit onderwerp. In deze rapportage doen wij verslag van de resultaten van de bevraging onder trainers/coaches in de voetbal- en hockeysport. De resultaten van de bevestigingen onder ouders en verenigingsbestuurders zijn in een aparte publicatie ¹ gerapporteerd.

Doelstelling en onderzoeksvraag

De doelstelling van dit deelonderzoek is meer inzicht te krijgen in diverse aspecten van het pedagogisch sportklimaat vanuit het ervaringsperspectief van trainers/coaches, als aangrijpingspunten voor verdere verbetering van het pedagogisch klimaat in de sport. De onderzoeksvraag luidt:

Wat is de visie van trainers/coaches op verschillende aspecten van een pedagogisch sportklimaat en hoe ervaren zij het pedagogisch handelen bij hun vereniging?

¹ Reitsma, M., Alberts, A. & Elling, A. (2021). *Verenigingsbestuurders en ouders van jeugdsporters over een pedagogisch sportklimaat*. Utrecht: Mulier Instituut.

Onderzoeksopzet en methode

Om het genoemde inzicht te verwerven, is gekozen voor een kwantitatieve onderzoeksopzet met kwalitatieve aspecten (diverse ‘open vragen’). Er zijn vragenlijsten ontwikkeld voor trainers en coaches die actief zijn in de hockeysport en in de voetbalsport. De vragenlijsten zijn opgesteld door het Mulier Instituut in samenwerking met het onderzoeksteam van Kids First.

Als uitgangspunt is de visie op een pedagogisch sportklimaat gebruikt die binnen het onderzoeksprogramma Kids First is ontwikkeld. Hierin worden vier dimensies van een pedagogisch sportklimaat onderscheiden, die allemaal van invloed zijn op de mate waarin sportvereniging kindgericht zijn.² Dit zijn:

- Sociaal veilig klimaat
- Motivationeel klimaat
- Zorgzaam klimaat
- Ontwikkelingsgericht klimaat

Hoe meer sprake is van een positieve score op elk van deze dimensies, hoe beter het algehele pedagogisch sportklimaat. Binnen elk van de dimensies zijn praktische aspecten te onderscheiden die wel of juist niet bijdragen aan het betreffende klimaat. Zo draagt een trainer, die samen met zijn of haar pupillen persoonlijke doelen opstelt, bij aan een ontwikkelingsgericht klimaat. Een trainer die kinderen op geen enkele wijze betreft bij de invulling van trainingen doet dat juist niet. Dergelijke aspecten zijn als input voor de vragenlijsten gebruikt. Vervolgens zijn aan de hand hiervan vragen opgesteld die herkenbaar en eenvoudig te beantwoorden zijn voor de doelgroep. Zie bijlage 1 voor een overzicht van de onderwerpen in de vragenlijsten. De bevroegde onderwerpen zijn gelijk in de vragenlijsten voor voetbal en hockey. Om

praktische redenen zijn de vragenlijsten, in overleg met de betreffende bonden, niet in dezelfde periode uitgezet. Daarom zijn in de vragenlijst voor voetbaltrainers/coaches enkele vragenstellingen anders geformuleerd, op basis van ervaringen met de vragenlijst voor hockeytrainers/coaches en op basis van nieuwe inzichten.

Tot de onderzoeksdoelgroep behoren mensen die alleen trainer zijn, alleen coach zijn en trainer én coach zijn. In de rapportage wordt geen onderscheid gemaakt tussen deze rollen. Overal wordt de term ‘trainer/coach’ gebruikt. Er wordt dan gesproken over de hele onderzoeksgroep, dus trainers en/of coaches.

Vragenlijst hockeytrainers/coaches

De vragenlijst voor hockeytrainers is uitgezet in samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB). Een bestaand panel van de KNHB, bestaande uit trainers/coaches is aangeschreven. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode februari- maart 2020. De doelgroep voor de vragenlijst bestond uit trainers en/of coaches van jeugdteams bij een hockeyvereniging.

De vragenlijst is door 425 respondenten volledig ingevuld.

De respondentgroep bestaat uit overwegend mannen (76%), overwegend trainers/coaches tussen de 35 en 50 jaar (55% is tussen de 35 en 50 jaar) en het opleidingsniveau is gemiddeld erg hoog (84% hbo of wo opgeleid). De helft van de respondenten begeleidt jeugd van 12-15 jaar, vier op de tien begeleiden jeugdige spelers jonger dan 12 jaar en een op de tien traint/coacht jeugd van 16 en 17 jaar. 13 procent van de respondenten geeft aan dat zijn of haar club in de landelijke hoofdklasse actief is met het eerste dames en/of herenteam. Zie bijlage 2 voor een volledig responsoverzicht naar achtergrondkenmerken.

² Bronkhorst, A., Kerk, J. van der & Schipper-van Veldhoven, N.H.M.J. (2018). *Een pedagogisch sportklimaat: het realiseren van een positieve clubcultuur*. Bussum: Coutinho.

Vragenlijst voetbaltrainers/coaches

De vragenlijst voor voetbaltrainers is uitgezet in samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB). De link naar de online vragenlijst is verspreid via verschillende kanalen: twee nieuwsbrieven, een app van de KNVB met daarin een panel van zichzelf aangemelde trainers/coaches en via de KNVB voetbalkampen. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode juni-juli 2020.

De vragenlijst is door 317 respondenten volledig ingevuld.

De respondentgroep bestaat overwegend uit mannen (89%). De helft van de respondenten is tussen de 35 en 50 jaar en een kwart is ouder dan 50 jaar. Het opleidingsniveau is overwegend hoog, maar meer gevarieerd dan bij de hockeytrainers/coaches (58% hbo/wo en 33% mbo opgeleid). De helft van de trainers/coaches begeleidt jeugd tot en met 11 jaar, ongeveer een op de drie traint/coacht jeugd van 12-15 jaar en de overige respondenten trainen jeugd van 16 en 17 jaar (15%). De meeste respondenten zijn trainer/coach van een jongensteam (63%), 28 procent van een gemengd team en 8 procent van een meisjesteam. Zie bijlage 2 voor een volledig responsoverzicht naar achtergrondkenmerken.

Verwerking resultaten en analyse

Het Kids First onderzoek is gericht op voetbal- en hockeyverenigingen. Het onderzoek onder trainers/coaches is dan ook alleen onder deze sporten uitgezet. Het Kids First onderzoek richt zich specifiek op de leeftijdsgroep 12-15 jaar. In de bevraging van trainers/coaches zijn alle trainers/coaches van jeugdteams uitgenodigd voor deelname, omdat hiermee voldoende respons kon worden bereikt.

In deze rapportage worden de resultaten per thema besproken en komen, waarbij relevant, verschillen naar achtergrondkenmerken aan de orde.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de achtergrond van responderende trainers/coaches, bijvoorbeeld trainerservaring en trainersopleidingen. In hoofdstuk 3 komen de resultaten aan de orde, gepresenteerd in drie paragrafen: 1) beleid en aandacht bij sportverenigingen voor een pedagogisch klimaat, 2) ervaringen met en perspectieven op aspecten van een pedagogisch sportklimaat en 3) ontwikkelingsbehoeften en ondersteuningsbehoeften. Hoofdstuk 4 bevat de conclusies.

2. Achtergrond trainers/coaches

Trainersopleiding

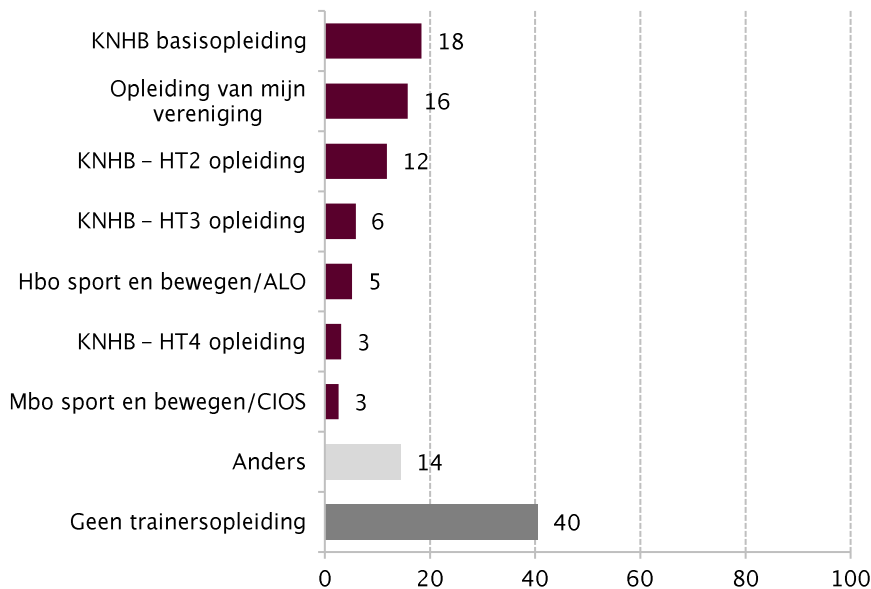
Van de responderende hockeytrainers/coaches heeft 60 procent een trainersopleiding of aanverwante opleiding gevolgd (figuur 2.1). Het vaakst was dit de KNHB basisopleiding (18%), een opleiding van de eigen vereniging (16%) of de KNHB hockeytrainer 2 (12%) opleiding. Bij 'anders' worden bijvoorbeeld de opleiding tot keeperstrainer, de opleiding fysiotherapie en trainersopleidingen van andere sportbonden genoemd.

Van de responderende voetbaltrainers/coaches heeft 64 procent een trainersopleiding of aanverwante opleiding gevolgd (figuur 2.2). De meesten

daarvan - een kwart - deden de opleiding tot pupillentrainer. Bij 'anders' worden de opleiding tot keeperstrainer en trainingen bij voetbalscholen genoemd.

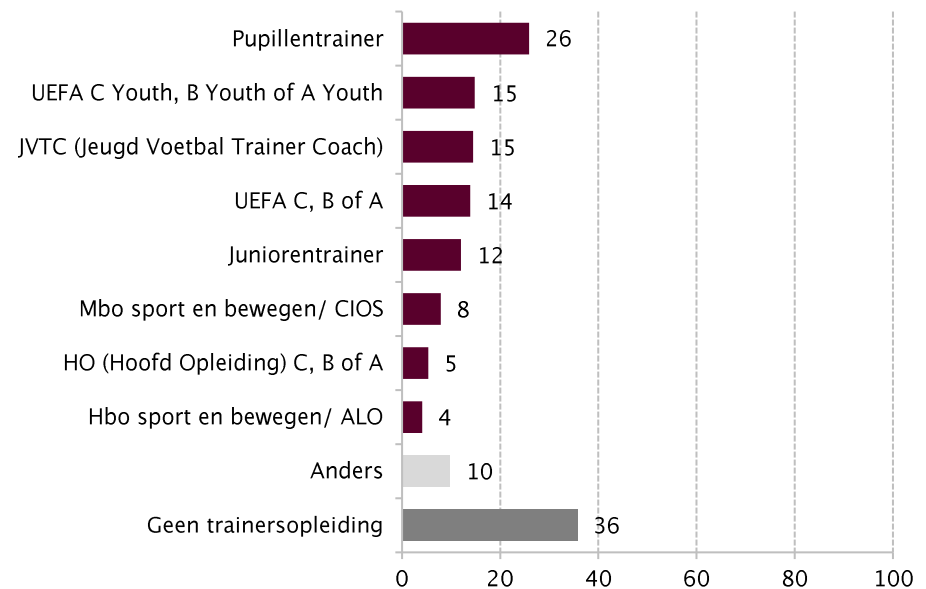
Bijna een kwart van de trainers/coaches (22% van de hockeytrainers en 24% van de voetbaltrainers) geeft aan via de opleiding over een pedagogische achtergrond te beschikken, zoals vanuit het onderwijs of een studie sociaal pedagogisch hulpverlener (niet in figuur).

Figuur 2.1 Hoogst gevolgde trainersopleiding door hockeytrainers/coaches (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Figuur 2.2 Hoogst gevolgde trainersopleiding door voetbaltrainers/coaches (in procenten, n=317)

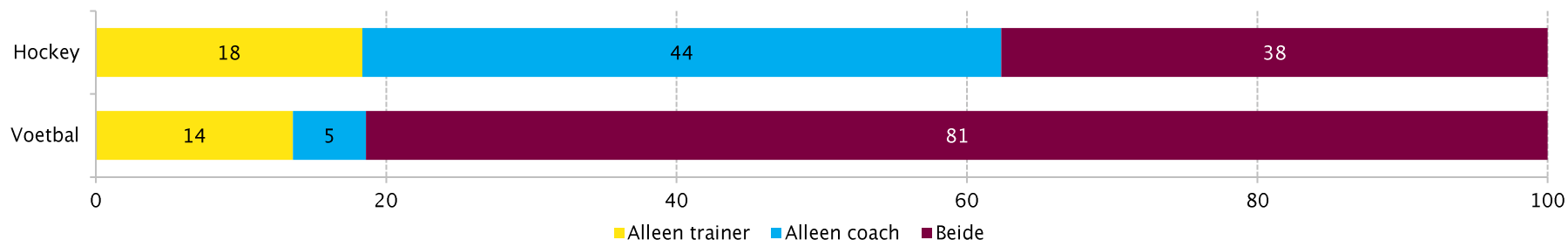
Bron: Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Invulling rol trainer/coach

Van de respondentgroep uit het voetbal is het merendeel (95%) trainer of zowel trainer als coach van het team waarvoor hij of zij de vragenlijst heeft ingevuld. Onder de respondentgroep uit het hockey is een veel kleiner deel (ook) trainer (56%) en vervult bijna de helft alleen de rol als coach bij wedstrijden (44%; figuur 2.3).

De helft van de responderende voetbaltrainers (49%) en bijna drie kwart van de responderende hockeytrainers (72%) is bovendien trainer en/of coach van zijn of haar eigen kind (niet in figuur).

Figuur 2.3 Verdeling respondenten naar invulling rol, bij hockey (n=425) en voetbal (n=317; in procenten)

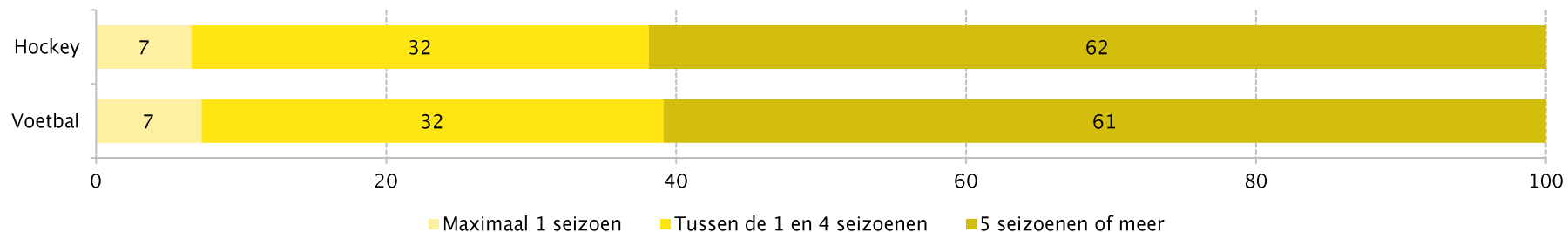

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Ervaring

De vragenlijst is relatief vaak ingevuld door trainers en/of coaches met veel ervaring. Ruim zes op de tien van zowel de hockey- als de voetbaltrainers geven aan dat hij of zij vijf seizoenen of meer ervaring heeft in het trainen/coachen van jeugd (figuur 2.4). Voor beide sporten geldt dat voornamelijk de respondenten die (ook) de trainersrol vervullen en die een trainersopleiding hebben gevolgd, aangeven veel ervaring te hebben.

Figuur 2.4 Verdeling respondenten naar ervaring als trainer/coach, bij hockey (n=425) en voetbal (n=317; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

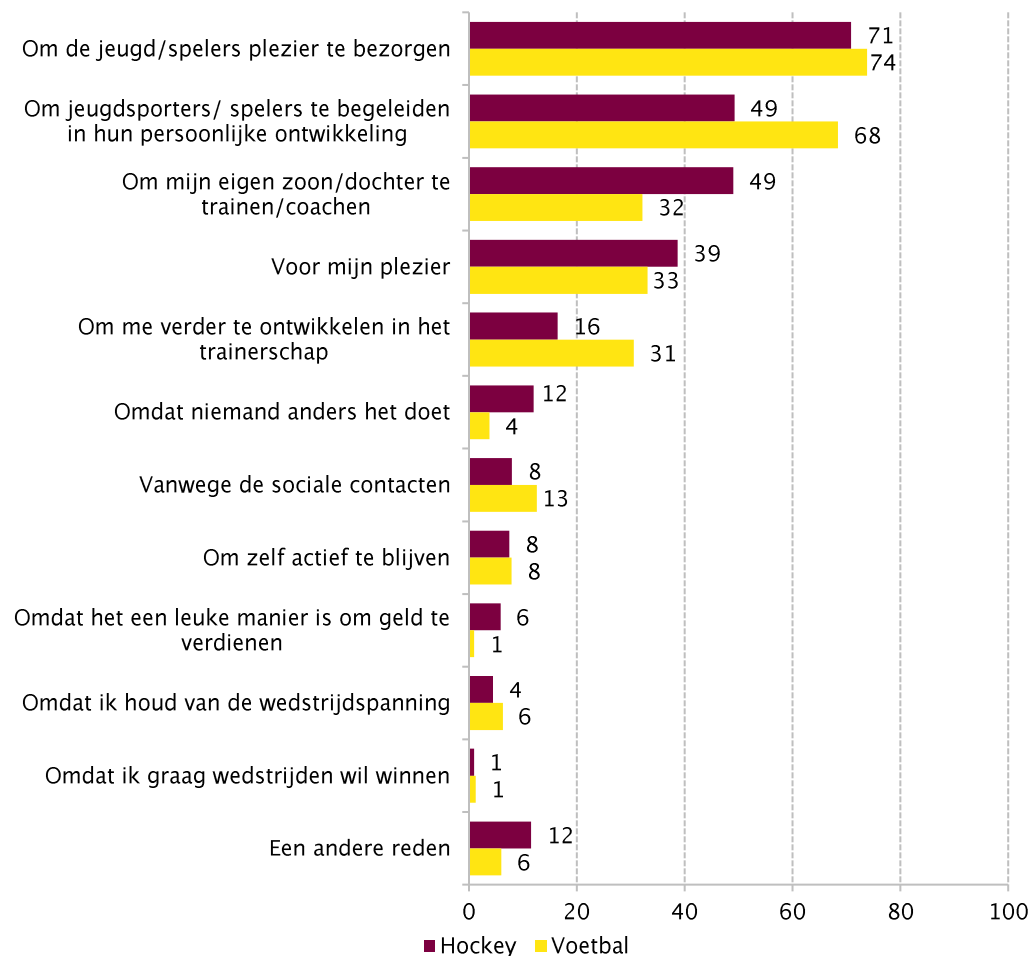
Motieven om training te geven/te coachen

Bijna drie kwart van de trainers/coaches geeft aan dat één van de belangrijkste redenen om de rol te vervullen is om de jeugd plezier te bezorgen (figuur 2.5). De respondenten konden de voor hen drie belangrijkste redenen aangeven. Voor voetbaltrainers/coaches is het begeleiden van de spelers in hun persoonlijke ontwikkeling (68%) en het verder ontwikkelen in het trainerschap (31%) relatief vaker een belangrijke reden, terwijl hockeytrainers/coaches relatief vaker kiezen voor de reden om hun eigen zoon of dochter te trainen/coachen (49%). Maar niet elke hockeytrainer die zijn eigen zoon of dochter coacht (72%, zie pagina 9) benoemt dit ook als een belangrijke reden.

Respondenten in beide sporten (maar vooral in het hockey) die als reden geven hun eigen kind te trainen/coachen zijn vaker alleen de coach van een team in een jongere leeftijdsgroep, hebben vaker geen trainersopleiding gevolgd, hebben minder jaren ervaring en zijn relatief vaak in de leeftijdsgroep 35-50 jaar en hoger opgeleid (bij hockey). Dit sluit aan bij het bekende profiel van de vader of moeder die het team van zijn/haar eigen kind begeleidt. Respondenten die als reden geven zich te willen ontwikkelen in het trainerschap, zijn vaker jongere trainers/coaches (tot 34 jaar) van een team in de oudere leeftijdsgroep (12+), met een trainersopleiding.

Andere belangrijke redenen die trainers/coaches zelf noemen zijn omdat ze over de nodige vaardigheden of capaciteiten beschikken (en zien dat anderen dit minder hebben), om zijn/haar kennis over te dragen en om een steentje bij te dragen als vrijwilliger voor de vereniging.

Figuur 2.5 Belangrijkste redenen voor trainers/coaches om training te geven/te coachen, hockey (n=425) en voetbal (n=317; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

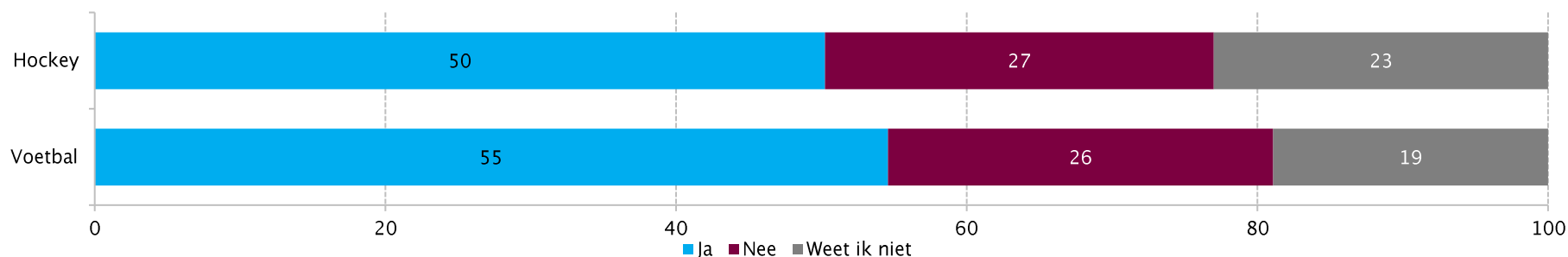
3. Resultaten

3.1 Beleid

Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)

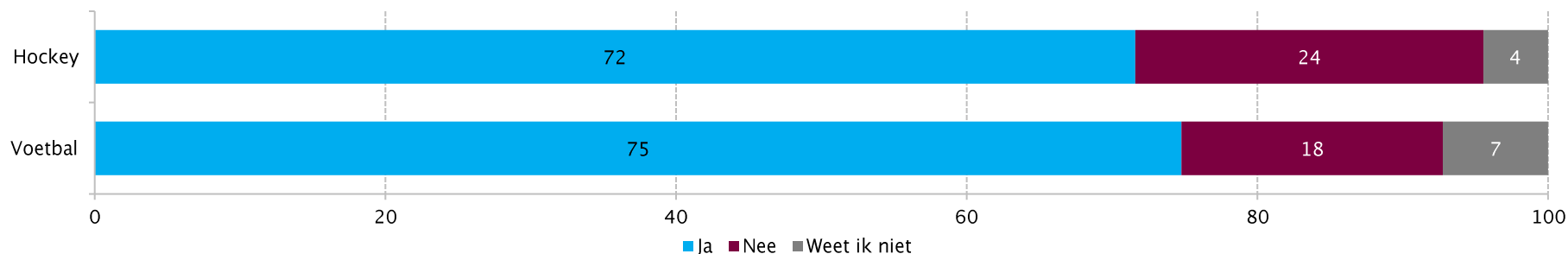
Volgens de helft van zowel de hockeytrainers/coaches als de voetbaltrainers/coaches is een VOG bij hun vereniging verplicht (figuur 2.6). Van de hockeytrainers/coaches weet bijna een kwart niet of dit zo is. Wel zegt bijna drie kwart van zowel de responderende hockeytrainers/coaches (72%) als de voetbaltrainers/coaches (75%) zelf over een VOG te beschikken (figuur 2.7).

Figuur 2.6 Antwoorden op de vraag 'Is een Verklaring Omtrent het Gedrag verplicht bij uw vereniging?', hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Figuur 2.7 Antwoorden op de vraag 'Beschikt u over een Verklaring Omtrent het Gedrag?', hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

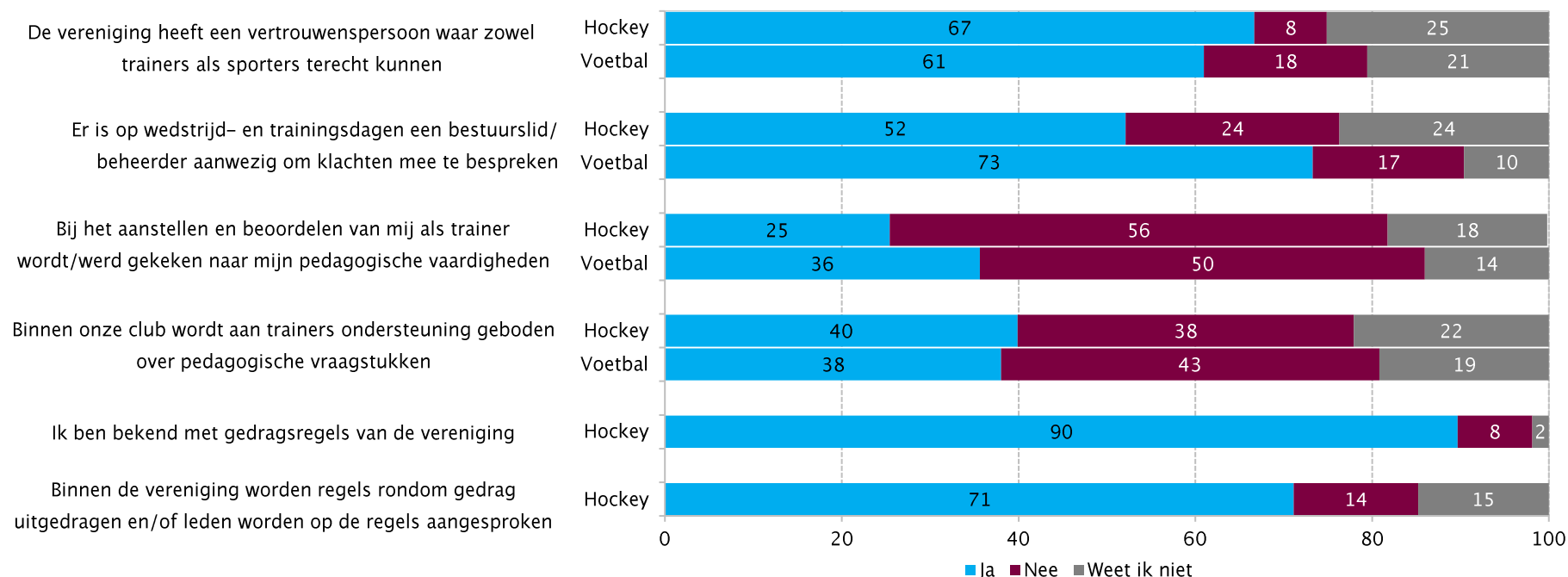

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Beleid sportklimaat

De meerderheid van de ondervraagde trainers/coaches geeft aan dat de vereniging een vertrouwenspersoon heeft waar zowel trainers als sporters terecht kunnen (figuur 2.8). Vooral voetbaltrainers/coaches (73%) ervaren dat ze op wedstrijd- en trainingsdagen terecht kunnen bij iemand om klachten mee te bespreken. De aandacht voor pedagogische aspecten in het verenigingsbeleid lijkt minder groot. Meer dan de helft van de hockeytrainers/coaches (56%) en de helft van de voetbaltrainers/coaches (50%) zegt dat er bij zijn of haar aanstelling of beoordeling niet naar pedagogische vaardigheden is of wordt gekeken. Voor hockey geldt dat dit aandeel nog groter is onder respondenten die trainer en/of coach van hun eigen kind zijn, onder trainers/coaches van jongere leeftijdsgroepen en onder respondenten die alleen coach zijn. Wel ervaren ongeveer vier op de tien trainers/coaches dat binnen de club ondersteuning wordt geboden om over pedagogische vraagstukken te praten, maar een even groot deel geeft aan dat dit niet gebeurt. Tot slot geven vrijwel alle hockeytrainers/coaches aan dat zij bekend zijn met de gedragsregels van de vereniging (90%) en twee derde (70%) ervaart dat regels rondom gedrag wordt uitgedragen. Voetbaltrainers/coaches zijn niet bevraagd op deze laatste twee aspecten.

Figuur 2.8 Mate waarin verschillende aspecten van (uitvoering van) beleid binnen de sportvereniging van toepassing zijn, volgens hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

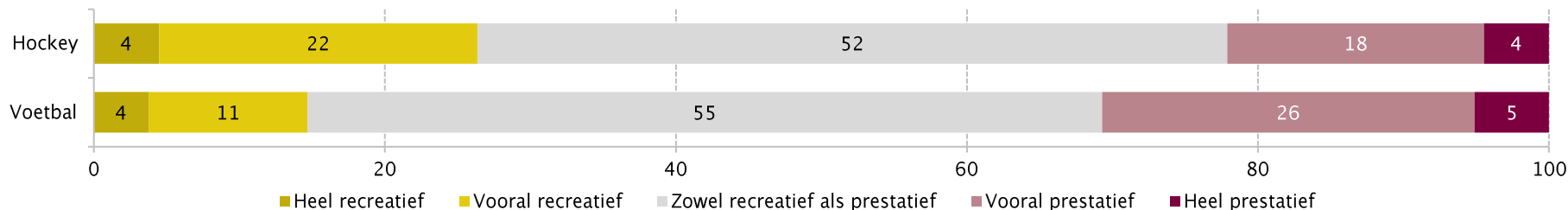
Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

3.2 Visie op en ervaringen met een pedagogisch sportklimaat

Sportklimaat op de vereniging

Figuur 2.9 Mate waarin het team op recreatie of prestatie is gericht, volgens hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=293; in procenten)

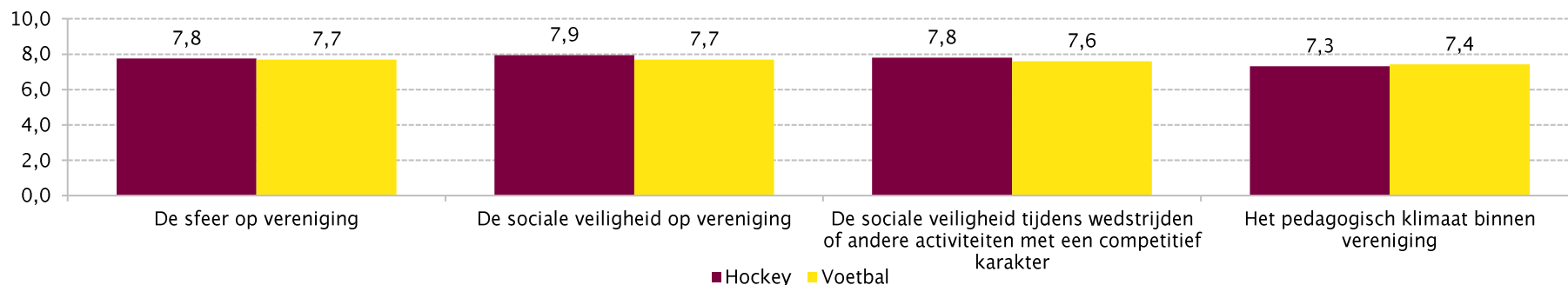

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Ruim de helft van de ondervraagde trainers/coaches vindt dat hun team in dezelfde mate op recreatie als op prestatie gericht is (figuur 2.9). In verhouding vinden voetbaltrainers/coaches vaker dat hun team meer prestatief gericht is (31%) en vinden hockeytrainers/coaches vaker dat hun team meer recreatief gericht is (27%). Vooral voetbaltrainers/coaches van jongenteams typeren hun team relatief vaak als (heel) prestatief vergeleken met trainers van gemengde en meisjesteams.

Aan de respondenten is gevraagd hoe zij verschillende aspecten van het sportklimaat op de vereniging beoordelen, met een rapportcijfer op een schaal van 1 tot 10. Hoewel een sociaal veilig sportklimaat kan worden gezien als onderdeel van een goed pedagogisch klimaat, is apart naar de twee aspecten gevraagd om verschillen tussen de onderdelen te kunnen zien. De respondenten geven gemiddeld een ruime voldoende voor de sfeer, sociale veiligheid en het pedagogisch sportklimaat op de vereniging waar zij actief zijn, met gemiddelde rapportcijfers tussen de 7,3 en 7,9, waarbij het pedagogisch klimaat in beide sporten het laagst scoort (figuur 2.10).

Figuur 2.10 Rapportcijfers (op een schaal van 1 tot 10) voor verschillende aspecten van het sportklimaat in de vereniging, volgens hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=292; afgerond op 1 decimaal)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

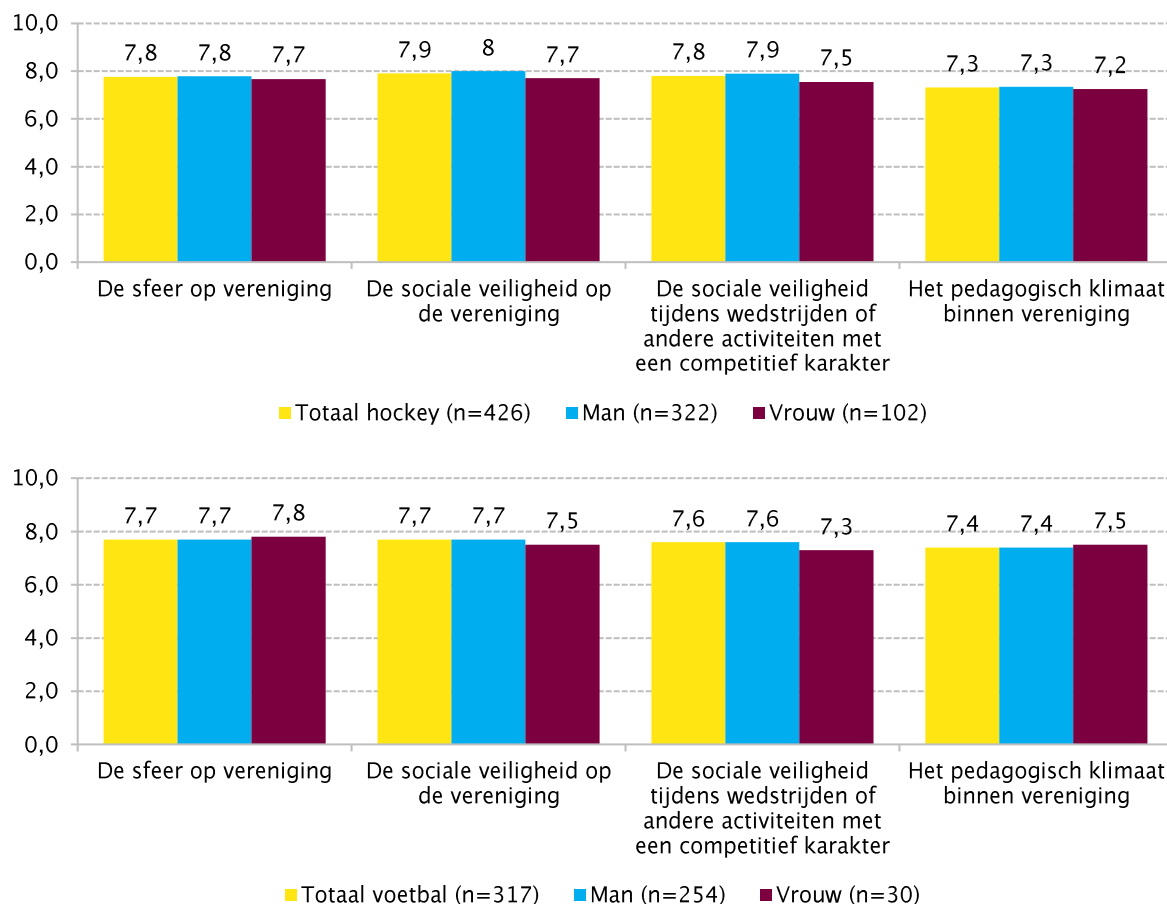
Onvoldoendes

Zeer weinig trainers/coaches gaven een onvoldoende (5 of lager) voor de aspecten sfeer of sociale veiligheid op de vereniging of tijdens wedstrijden (bij hockey en voetbal 2-3% onvoldoende).

Bij de beoordeling van het pedagogisch sportklimaat wordt vaker een onvoldoende gegeven; door 7 procent van de hockeytrainers/coaches en 7 procent van de voetbaltrainers/coaches. In totaal gaf 22 procent van de hockeytrainers/coaches en 18 procent van de voetbaltrainers/coaches een 6 of lager voor het pedagogisch klimaat binnen de vereniging. Onder hockeytrainers/coaches wordt iets vaker een onvoldoende gegevens door respondenten die hun eigen kind trainen en/of coachen.

Voor de aspecten sociale veiligheid op de vereniging en sociale veiligheid tijdens wedstrijden of andere activiteiten met een competitief karakter, geldt dat vrouwelijke trainers/coaches hiervoor gemiddeld iets lagere cijfers geven dan mannelijke trainers/coaches (figuur 2.11). Zij geven echter niet vaker onvoldoendes.

Figuur 2.11 Rapportcijfers (op een schaal van 1 tot 10) voor verschillende aspecten van het sportklimaat in de vereniging, volgens hockeytrainers/coaches (boven) en voetbaltrainers/coaches (onder), totaal en naar geslacht (afgerond op 1 decimaal)

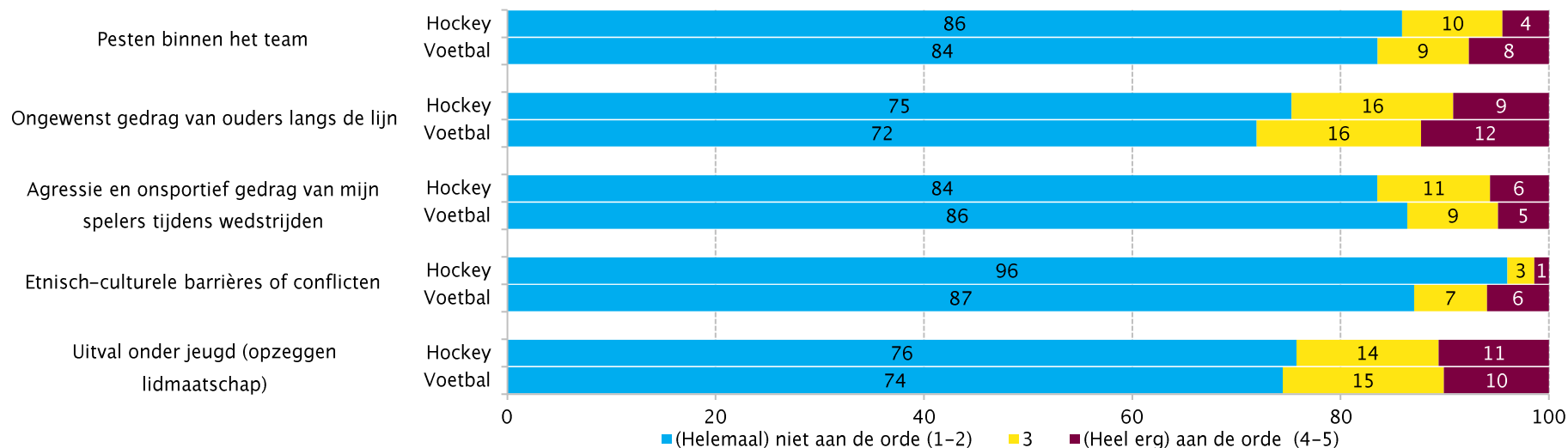
Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Ongewenst gedrag

Zaken als pesten, ongewenst en onsportief gedrag van ouders en spelers zijn volgens de meerderheid van de trainers/coaches bij de vereniging (helemaal) niet aan de orde (figuur 2.12). Toch ziet 17 procent van de voetbaltrainers/coaches pesten in het team voorkomen en 28 procent van de voetbaltrainers/coaches ziet ongewenst gedrag van ouders langs de lijn (score 3, 4 of 5). Trainers en coaches met een pedagogische achtergrond (vanuit opleiding of werk) zijn kritischer. Over pesten wordt onder andere toegelicht: *‘Pesten is een groot woord, maar het team kent groepjes en 1-2 kinderen krijgen minder vaak de bal toegespeeld.’* (hockeytrainer/coach).

Uitval onder jeugd is volgens een kwart van de hockey- en voetbaltrainers/coaches (wel eens) aan de orde. Vooral de trainers/coaches van oudere teams zien meer uitval onder jeugd. Respondenten in het hockey die hun team als meer prestatief typeren, zien minder vaak uitval onder de jeugd. Meerdere hockeytrainers/coaches noemen dat volgens hen uitval van jeugd vaak te maken lijkt te hebben met de instelling van ouders, zoals hier: *‘opzeggen bij de jongens komt met name door ouders (vaak ouders die zelf geen hockey hebben gespeeld) omdat hun zoon niet in een D1 of E1 of C1 is ingedeeld.’* (hockeytrainer/coach). Deze voetbaltrainer/coach illustreert de uitval van jeugd bij zijn club: *‘Kleine vereniging met vaak maar één team per leeftijdscategorie. Daarom soms grote verschillen in kwaliteit binnen een team. Dat in combinatie met trainers die vooral prestatief georiënteerd zijn, kan er makkelijk toe leiden dat er spelers afhaken. Vooral in de leeftijdsgroep 13+ een reëel risico als ook andere interesses zich ontwikkelen.’* (voetbaltrainer/coach).

Figuur 2.12 Mate waarin onderstaande zaken aan de orde zijn binnen verenigingen (op een schaal van 1 tot 5), volgens hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=290; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

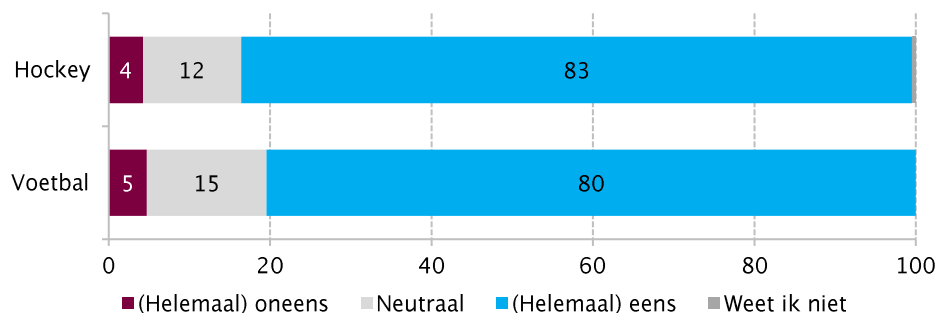
Taken en verantwoordelijkheden

Spelplezier

De meerderheid van de hockeytrainers/coaches (83%) en voetbaltrainers/coaches (80%) vindt dat spelplezier voor kinderen belangrijker is dan de sportieve prestaties (figuur 2.13). Trainers/coaches die hun team typeren als vooral recreatief zijn het hier nog vaker mee eens. Uit een aantal toelichtende quotes van vooral hockeytrainers/coaches blijkt dat ze nuances willen aanbrengen bij het onderwerp (kader rechts). De nuances gaan vooral over dat de trainers/coaches prestatie en spelplezier niet los van elkaar willen zien. Veel trainers/coaches vinden spelplezier het belangrijkste, maar vinden dat ook het richten op een sportieve prestatie tot meer spelplezier kan leiden. Een andere quote illustreert juist dat volgens die trainer/coach de sfeer in het team bepalender is voor het spelplezier dan de prestaties:

‘Ik vind dat het lastiger is om de afspraak te maken over hoe men zich collectief gedraagt dan hoe men collectief de strafcorner neemt. Het teamgedrag beïnvloedt veel meer het spelplezier en de hockeyervaring dan winst of verlies.’
(hockeytrainer/coach).

Figuur 2.13 Antwoorden op stelling: ‘Spelplezier is voor kinderen belangrijker dan zijn/haar sportieve prestaties’, hockeytrainer/ coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

‘Essentie van sport is voor mij een prestatie leveren, maar niet ten koste van de sporters. Zonder plezier geen prestaties.’
(hockeytrainer/coach)

‘Het spelplezier is natuurlijk ontzettend belangrijk maar kom je in een prestatieteam, dan is het belangrijkste dat je ook daadwerkelijk presteert. Dit kan voor extra spanning en scherpheid zorgen waardoor het af en toe qua plezier misschien wat minder is.’
(hockeytrainer/coach)

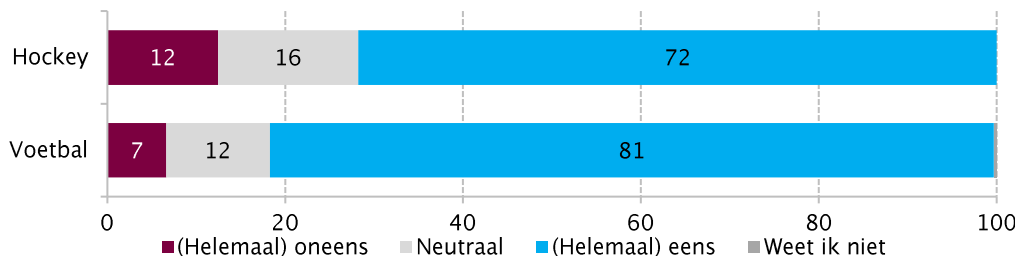
‘Hoewel iedereen spelplezier belangrijk vindt, zijn het vaak ouders die als het er op aankomt, de sportieve resultaten voorrang geven. Lakmoesproef: wissel 5 minuten voor tijd bij een 1-1 stand je beste speler (omdat het nu eenmaal zijn/haar beurt is) en kijk eens hoe er langs de lijn gereageerd wordt...’ (hockeytrainer/coach)

‘Plezier in het spel is het belangrijkste. Voor het ene team wordt dat plezier gehaald uit winnen, voor het andere team uit de gezelligheid.’ (hockeytrainer/coach)

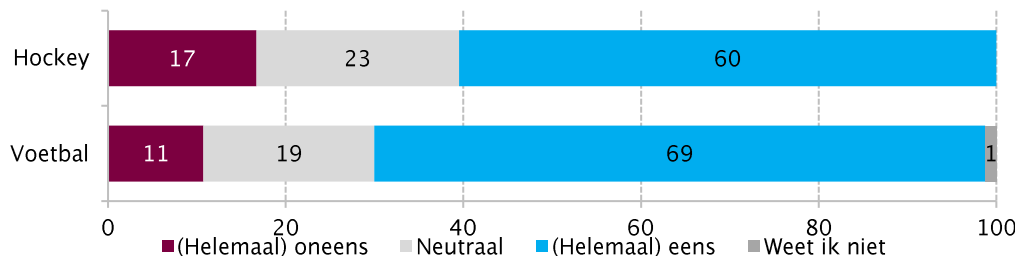
‘Spelplezier is uiteraard het allerbelangrijkste. Echter voor veel kinderen wordt op zijn minst een deel van dit plezier ontleend aan het neerzetten van een (sportieve) prestatie. Met andere woorden het alleen maar focussen op sociale aspecten en het volledig negeren van het neerzetten van sportieve prestaties (en dan met name in de jongste jeugd) levert voor de kinderen ook een stukje frustratie op.’ (hockeytrainer/coach)

Figuur 2.14 Antwoorden op drie stellingen over opvoedende taken van verenigingen en trainers, door hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

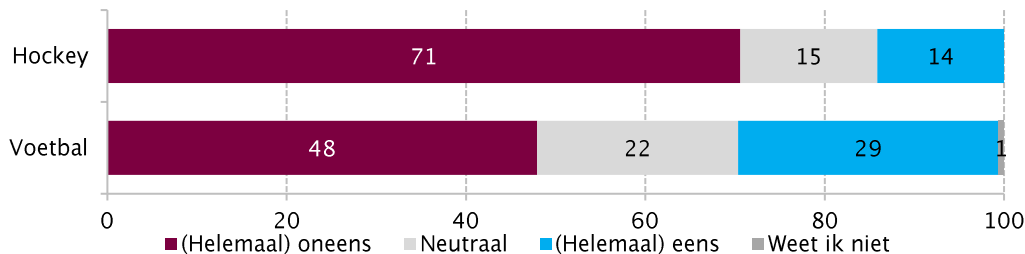
Stelling 1: 'Een sportvereniging heeft een belangrijke verantwoordelijkheid in de opvoeding van jeugdsporters'

Stelling 2: 'Trainers hebben een belangrijke opvoedende taak'

Stelling 3: 'Trainers zijn als opvoeder bijna net zo belangrijk als ouders'

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Opvoedende taak vereniging en trainer

De meerderheid van de trainers/coaches vindt dat de sportvereniging een belangrijke verantwoordelijkheid heeft in de opvoeding van jeugdsporters (stelling 1).

Aansluitend hierop vindt ook een meerderheid van de trainers/coaches dat trainers een belangrijke opvoedende taak hebben, maar het is een kleinere meerderheid (stelling 2). Vier op de tien hockeytrainers/coaches en drie op de tien voetbaltrainers/coaches vinden niet dat trainers een opvoedende taak hebben of zijn hierover neutraal.

Het aandeel trainers/coaches dat de trainer als opvoeder bijna net zo belangrijk vindt als de ouders, is nog kleiner (stelling 3). Vooral veel hockeytrainers/coaches zijn het hiermee (helemaal) oneens (70%), terwijl drie op de tien voetbaltrainers deze stelling wel onderschrijven.

Over het algemeen lijken voetbaltrainers/coaches iets vaker een opvoedende verantwoordelijkheid of taak voor de vereniging of de trainer te zien dan hockeytrainers/coaches. Voetbaltrainers die een trainersopleiding hebben gevolgd en voetbaltrainers met meer jaren ervaring, zijn meer overtuigd van de opvoedende taak; met alle drie de stellingen zijn zij het vaker (helemaal) eens.

Veel trainers/coaches hebben toegelicht waarom zij wel of niet vinden dat de trainer een opvoedende taak heeft. Sommige trainers/coaches vinden dat de trainer zich hier helemaal niet mee bezig moet houden: *'Het is niet mijn taak om kinderen op te voeden. Het is mijn taak om kinderen hockeytechnisch iets te leren.'* (hockeytrainer/coach).

De meerderheid van de hockeytrainers/coaches (78%) en voetbaltrainers/coaches (80%) is het oneens met de omgekeerde stelling dat de trainer alleen een taak heeft om kinderen sporttechnische vaardigheden bij te brengen (figuur 2.15). Ook in de toelichtingen benoemt de meerderheid van de trainers/coaches dat de trainer tot op zekere hoogte een bredere dan alleen sporttechnische verantwoordelijkheid heeft, maar dat hieraan ook grenzen zitten. En dat deze zeker niet gelijk staat aan de opvoedende taken en verantwoordelijkheden van ouders. Opvoedende taken richten zich volgens de trainers/coaches vooral op een aantal specifieke aspecten, zoals het onderdeel zijn van een team:

‘De opvoeding is altijd de verantwoordelijkheid van de ouders. De trainer en club hebben een rol en kunnen bijdragen, maar nemen nooit de verantwoordelijkheid over.’ (hockeytrainer/coach)

‘Trainers en coaches zijn onderdeel van een geheel dat opvoeding heet. Daarin zijn over het algemeen de ouders de hoofdopvoeders en zijn zij het belangrijkste voor de goede opvoeding van hun kinderen. Daarna komt school en pas daarna sport. Maar elke schakel heeft wel zijn eigen verantwoordelijkheid. Afstemmen en communicatie met de ouders is daarom ook heel erg belangrijk.’ (hockeytrainer/coach)

‘Ik vind het van groot belang dat kinderen leren wat een team betekent en dat je samen sterker bent dan de som van de delen. Dit kunnen ouders niet leren en is een taak die teamsporten kinderen kan bijbrengen.’ (voetbaltrainer/coach)

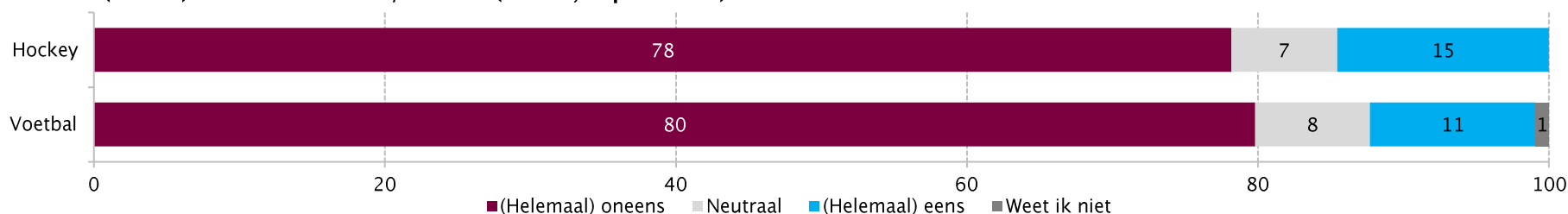
Opvallend is dat hockeytrainers/coaches een aantal keer ingaan op het verschil tussen jongere en oudere trainers, waarschijnlijk omdat in het hockey veel training wordt gegeven door oudere jeugdleden. Ze vinden bijvoorbeeld dat de opvoedende taak niet van de jongere trainers kan worden verwacht:

‘Dit kan af en toe wel lastig zijn omdat bij de jongste jeugd vaak andere jeugdspelers training geven, en ik niet vind dat deze jeugdspelers zich te veel met de niet-hockey opvoedingstaken bezig hoeven te houden. Je kan ze niet op die leeftijd hun die verantwoordelijkheid geven.’ (hockeytrainer/coach)

Tegelijkertijd is het van belang dat trainers zich wel degelijk bewust zijn van de mogelijke impact van hun handelen, zo stelt een ander:

‘Het bijbrengen van hockeyvaardigheden lijkt het doel van een trainer. Maar als je weet hoe kinderen het beste leren: dat gebeurt via veiligheid en plezier. Het is dus voor een trainer belangrijk te begrijpen hoe kinderen te benaderen en bewust te zijn van eigen gedrag en woorden. Het is vooral duidelijk te zien wat voor impact het op kinderen heeft bij trainers die zich hiervan niet bewust zijn.’

Figuur 2.15 Antwoorden op stelling: “Trainers hebben alleen een taak om kinderen sporttechnische vaardigheden bij te brengen”, hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Rol van de trainer

Positie van de trainer

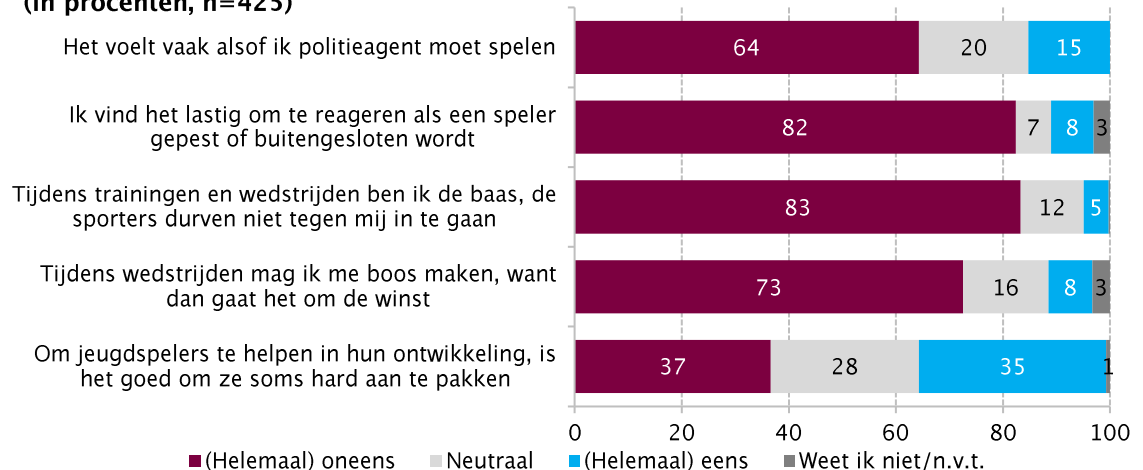
Aan hockeytrainers/coaches is gevraagd hoe ze hun rol zien ten opzichte van de kinderen die ze begeleiden. 15 procent van de trainers/coaches heeft vaak het gevoel politieagent te moeten spelen en ongeveer een op de tien trainers/coaches vindt het lastig om te reageren als een speler wordt gepest of buitengesloten (figuur 2.16). De meerderheid van de trainers/coaches vindt niet dat hij of zij de baas is (83% oneens), en vindt niet dat hij of zij zich boos mag maken tijdens wedstrijden (73% oneens). Het volgende citaat illustreert waarom sommige trainers vinden dat ze zich soms wel terecht boos mogen maken:

'Ik vind dat ik me zeker boos mag maken tijdens een wedstrijd, maar niet omdat het om winnen gaat. Ik kan me wel boos maken, omdat personen gaan verzaken of hun hoofd laten hangen, altijd blijven proberen.'
(hockeytrainer/coach)

Vrijwel alle voetbaltrainers/coaches vinden het belangrijk om hun jeugdspelers sportief gedrag bij te brengen en duidelijk te zijn en heldere regels voor iedereen te hanteren (figuur 2.17). Een vijfde van de voetbaltrainers/coaches vindt het belangrijk dat de spelers tegen hem of haar opkijken en 38 procent is neutraal. Deze voetbaltrainer illustreert dat duidelijkheid en regels volgens hem veel belangrijker zijn dan het hard aanpakken:

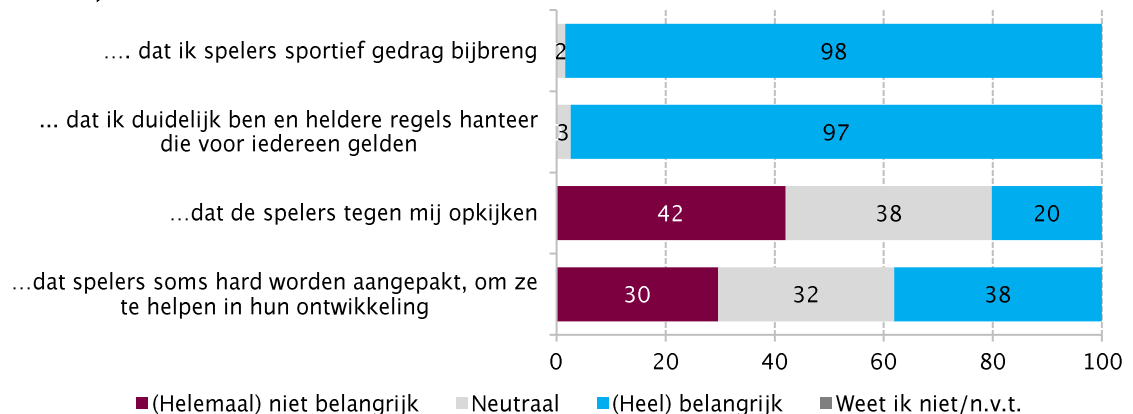
'Ik geloof in duidelijkheid en regels naleven, niet in keihard optreden of zorgen dat spelers tegen je opkijken.'
(voetbaltrainer/coach).

Figuur 2.16 Mate waarin hockeytrainers/coaches het eens zijn met onderstaande stellingen (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Figuur 2.17 Mate waarin voetbaltrainers/coaches het belangrijk vinden dat... (in procenten, n=317)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Over de mate waarin het goed is jeugdspelers soms hard aan te pakken ten behoeve van hun ontwikkeling, zijn de meningen sterk verdeeld, zowel onder hockey- als onder voetbaltrainers/coaches. Uit de toelichtingen blijkt dat trainers/coaches hier verschillend over denken, maar ook dat hard aanpakken verschillend geïnterpreteerd kan worden. Het lijkt volgens trainers/coaches vooral belangrijk dat aanspreken mag, vooral op basis van gestelde kaders en gemaakte afspraken:

‘Hard aanpakken vind ik wat overdreven maar je mag wel zeggen waar het op staat.’ (hockeytrainer/coach)

‘Hard aanpakken klinkt te negatief. Ik vind wel dat ik sportief eisen mag stellen en ze hierop mag aanspreken.’ (voetbaltrainer/coach)

Hockeytrainers/coaches van meer recreatief gerichte teams hebben vaker het gevoel dat ze politieagent moeten spelen en vinden het vaker lastig om te reageren bij pesten of buitensluiten. Hockeytrainers/coaches van meer prestatief gerichte teams vinden weer vaker dat ze zich tijdens wedstrijden boos mogen maken. Zowel hockey- als voetbaltrainers/coaches van meer prestatief gerichte teams vinden vaker dan trainers/coaches van recreatief gerichte teams dat het voor jeugdspelers goed is ze soms hard aan te pakken.

Aanspreken

Vrijwel alle hockeytrainers/coaches geven aan dat ze spelers aanspreken wanneer die negatief gedrag vertonen (figuur 2.18), zoals deze trainer:

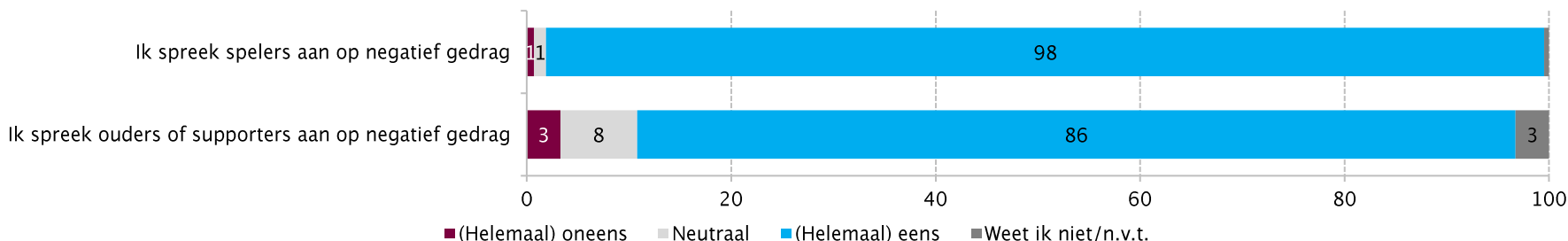
‘Met kinderen die negatief gedrag vertonen, probeer ik eerst te praten, soms even te laten afkoelen en ik bespreek het ook altijd met de ouders (positieve zaken overigens ook!).’ (hockeytrainer/coach)

86 procent zegt ook ouders of supporters aan te spreken op negatief gedrag. Over het aanspreken van ouders benoemen enkele trainers tevens hoe ze hier soms mee worstelen:

‘Het aanspreken van ouders is een moeilijke, ik denk dat ik dat doe en vind ook dat ik dat moet doen.’ (hockeytrainer/coach)

‘Het is soms niet altijd makkelijk om ook ouders aan te spreken op negatief gedrag. Zeker als dat gebeurt als je voor de dug out staat en je primaire verantwoordelijkheid op het veld ligt.’ (hockeytrainer/coach)

Figuur 2.18 Mate waarin hockeytrainers/coaches het eens zijn met onderstaande stellingen (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Persoonlijke aandacht voor spelers

Over het belang van persoonlijke aandacht van de trainer voor het kind bestaat weinig twijfel bij de trainers/coaches. Vrijwel alle voetbaltrainers/coaches vinden het (heel) belangrijk dat elke speler evenveel aandacht krijgt, om een goede band te hebben met de spelers, dat spelers het gevoel hebben bij hen terecht te kunnen en dat ze rekening houden met persoonlijke situaties (figuur 2.20).

Acht op de tien hockeytrainers/coaches geven aan dat ze alle sporters evenveel aandacht geven. 13 procent zegt dat niet te doen (figuur 2.19). De volgende quotes lichten dit toe:

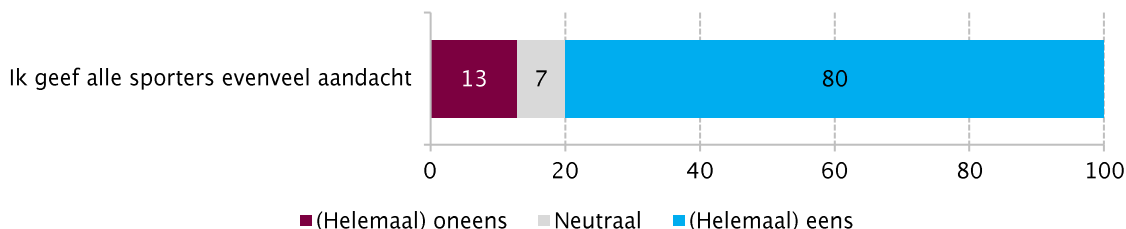
‘Alle spelers evenveel aandacht geven, is een item waar je als trainer/coach wel naar streeft, maar in de praktijk blijken er toch altijd verschillen te ontstaan. Zolang je maar de verschillen tot het minimale en acceptabele houdt.’
(hockeytrainer/coach)

‘Balans zoeken tussen positieve en negatieve aandacht geven aan kinderen is lastig.’ (hockeytrainer/coach)

‘Je wilt iedere sporter evenveel aandacht geven, maar ik denk dat dat niet realistisch is. Iemand die goed presteert krijgt toch snel minder aandacht dan iemand die minder presteert/zich misdraagt/niet lekker in zijn vel zit’
(hockeytrainer/coach)

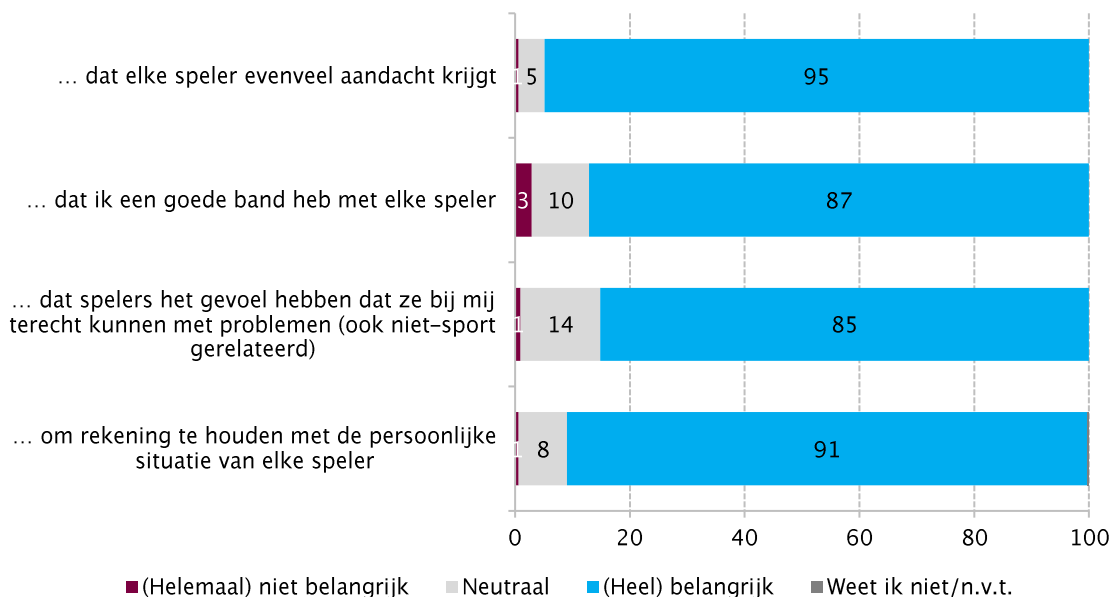
Dit laat zien dat niet elke trainer het geven van evenveel aandacht aan elk kind realistisch of strikt nodig vindt.

Figuur 2.19 Mate waarin hockeytrainers/coaches het eens zijn met onderstaande stelling (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Figuur 2.20 Mate waarin voetbaltrainers/coaches onderstaande aspecten van een pedagogisch sportklimaat belangrijk vinden (in procenten, n=317)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Sporters mee laten denken

Vrijwel alle voetbaltrainers/coaches vinden het belangrijk dat spelers zelf meedenken over wat ze willen leren en dat de trainer aan de spelers vraagt hoe ze het vonden gaan (figuur 2.22). Over het kiezen van de eigen positie door spelers zijn voetbaltrainers/coaches verdeeld: 31 procent vindt dit belangrijk, een kwart niet en 42 procent is neutraal. Een trainer licht dit toe:

‘Tegelijkertijd kan je niet alle spelers op zijn favoriete positie neerzetten. Dan kan je simpelweg geen opstelling meer maken. Wel is het zaak om te weten op welke positie spelers zich het meest prettigst voelen en daarmee rekening te houden.’ (voetbaltrainer/coach)

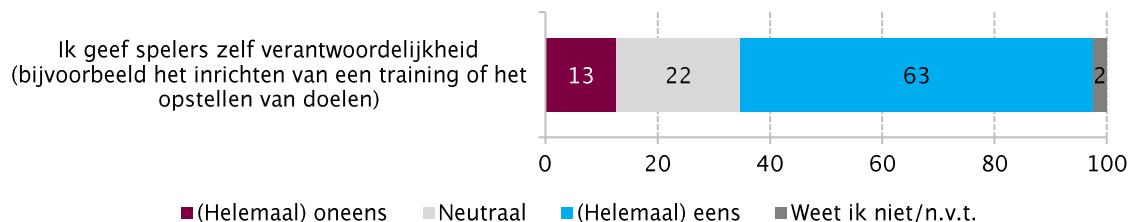
Twee derde van de voetbaltrainers/coaches vindt het belangrijk om spelers ook zelf verantwoordelijkheden te geven. Dit geldt ook voor bijna twee op de drie hockeytrainers/coaches (63%; figuur 2.21).

Hockeytrainers/coaches van meer prestatief gerichte teams doen dit vaker (77%) dan trainers/coaches van de meer recreatief gerichte teams (57%). Een aantal trainers geeft aan dat het geven van verantwoordelijkheden volgens hen op verschillende manieren kan:

‘Ik geef de speelsters wel veel vrijheid en verantwoordelijkheid, maar niet qua indeling van de training of opstelling.’ (hockeytrainer/coach)

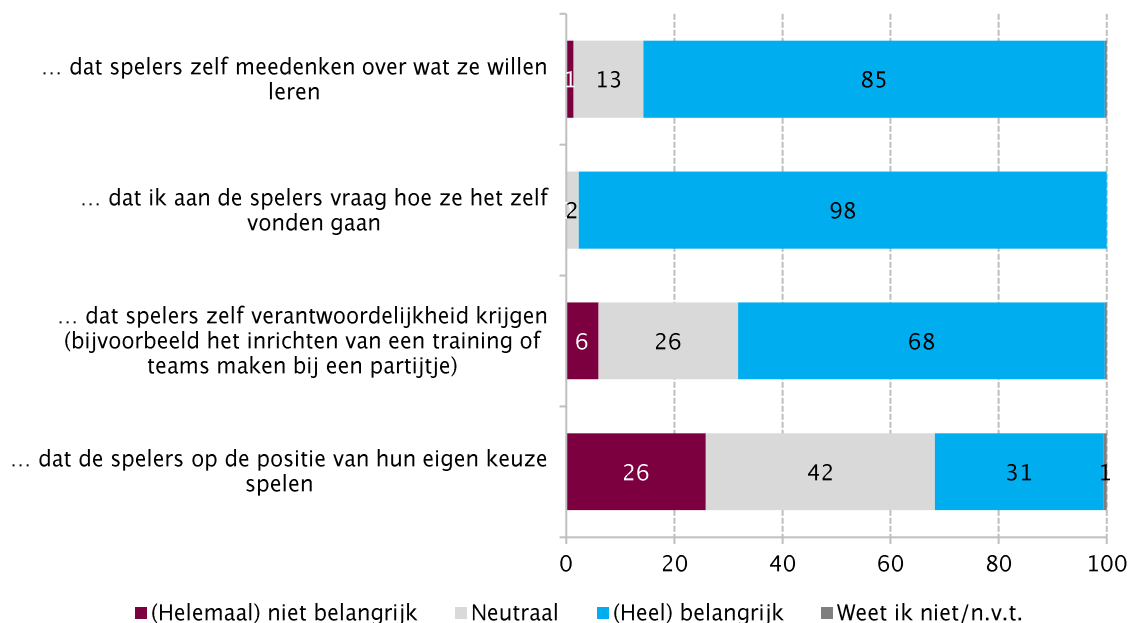
‘Ik pols graag de mening van de speelsters en probeer hier ook rekening mee te houden, maar uiteindelijk neem ik als coach wel de beslissingen’ (hockeytrainer/coach)

Figuur 2.21 Mate waarin hockeytrainers/coaches het eens zijn met onderstaande stelling (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Figuur 2.22 Mate waarin voetbaltrainers/coaches onderstaande aspecten van een pedagogisch sportklimaat belangrijk vinden (in procenten, n=317)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Stimuleren en motiveren van sporters

Vrijwel alle voetbaltrainers/coaches vinden het belangrijk om spelers te stimuleren om door te zetten en spelers het gevoel te geven dat ze iets kunnen (figuur 2.24). Ook vindt vrijwel iedereen dat geen enkele speler de hele wedstrijd op de bank hoort te zitten (94 procent (helemaal) eens). Drie kwart (73%) van de voetbaltrainers/coaches vindt het belangrijk dat minder goede spelers even vaak de bal krijgen en één op de vijf is neutraal. Zeven op de tien hockeytrainers/coaches zeggen alle spelers evenveel speeltijd te geven (71%; figuur 2.23). Over de invulling hiervan verschillen de ideeën:

‘Iedereen evenveel spelen bij de jeugd zou een verplichting moeten zijn.’ (voetbaltrainer/coach)

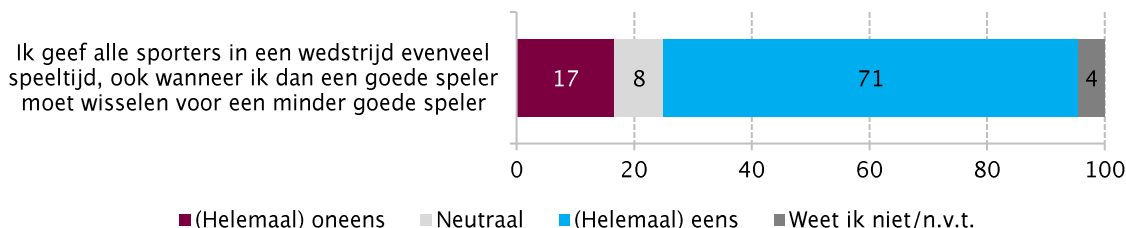
‘Als spelers niet komen trainen, krijgen ze minder speeltijd en ook betere spelers krijgen meer speeltijd. Dit alles natuurlijk wel binnen propertes.’ (hockeytrainer/coach)

Ruim de helft van de voetbaltrainers/coaches (56%) vindt het belangrijk dat spelers elke training iets nieuws leren. Enkele trainers illustreren juist ook waarom ze het naar niet geheel mee eens zijn:

‘Zelfvertrouwen krijgen spelers door bestaande vaardigheden regelmatig te doen. Nieuwe dingen leren moet niet ten kostte gaan van zelfvertrouwen. Uitdagende oefeningen die ook haalbaar zijn.’ (voetbaltrainer/coach)

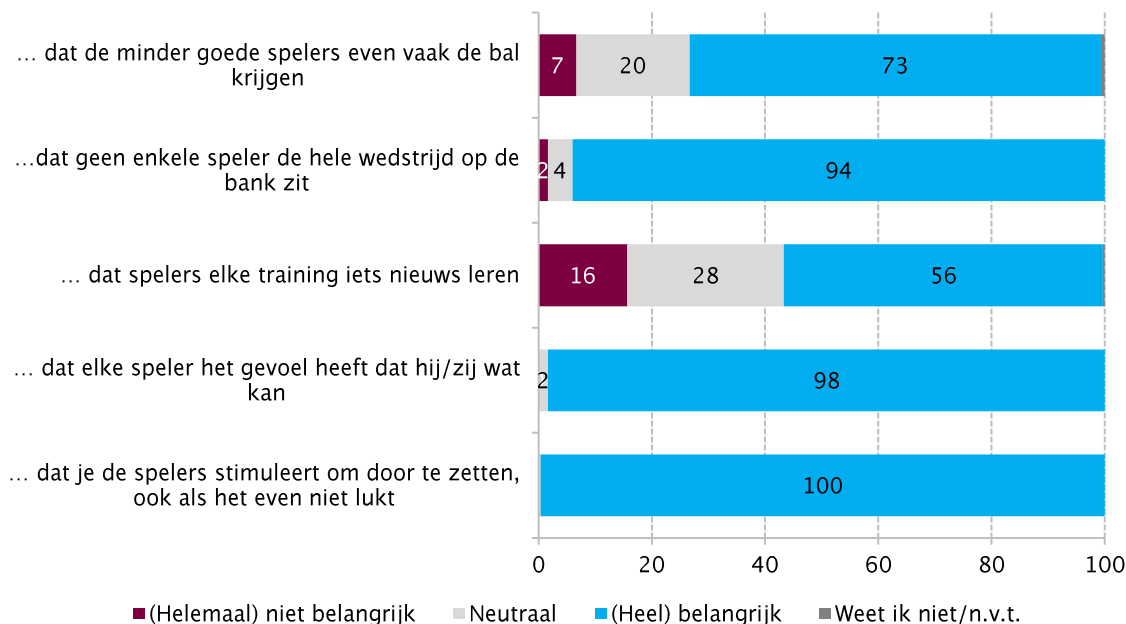
‘Elke training iets nieuws leren kan niet. Je kunt het beste leren door herhaling. Dus elke training iets nieuws bijbrengen heeft niet veel zin.’ (voetbaltrainer/coach)

Figuur 2.23 Mate waarin hockeytrainers/coaches het eens zijn met onderstaande stelling (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Figuur 2.24 Mate waarin voetbaltrainers/coaches onderstaande aspecten van een pedagogisch sportklimaat belangrijk vinden (in procenten, n=317)

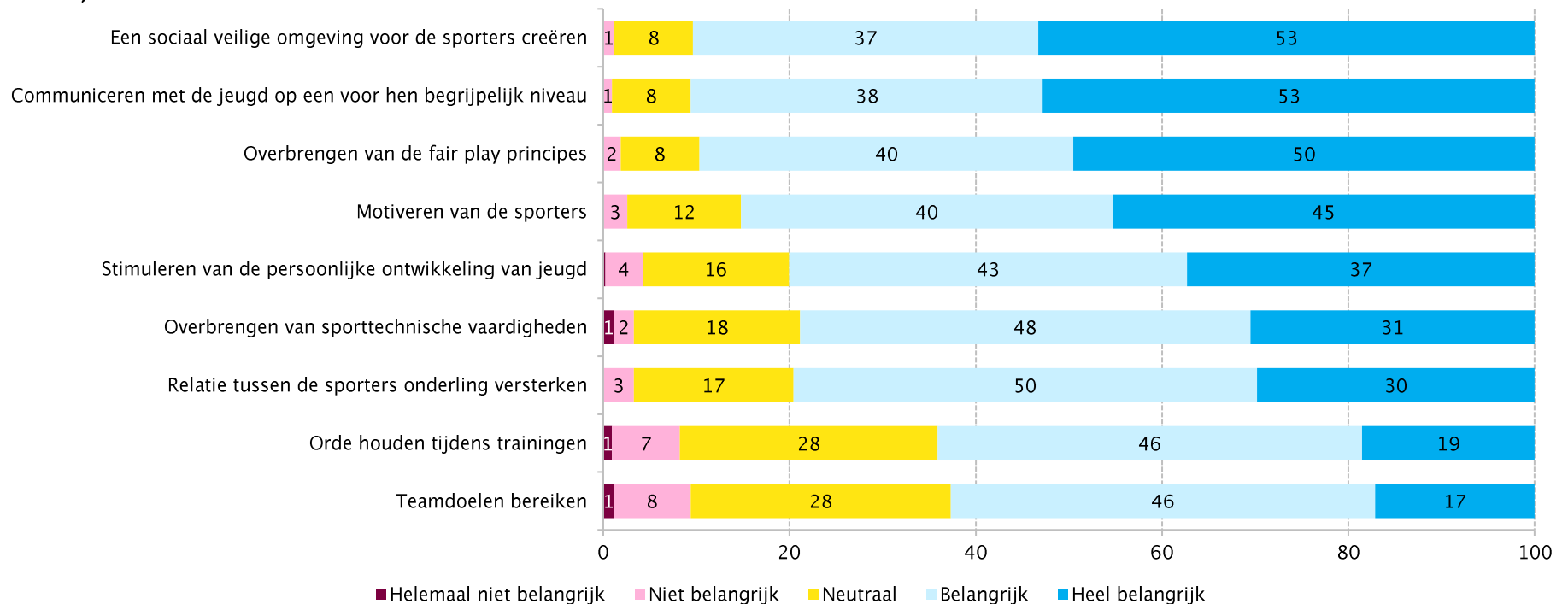
Bron: Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

Vaardigheden van de hockeytrainer

Aan de responderende hockeytrainers/coaches is gevraagd hoe belangrijk zij bepaalde vaardigheden vinden die kunnen bijdragen aan een pedagogisch sportklimaat. Vrijwel geen enkele vaardigheid lijkt onbelangrijk te worden geworden door de trainers (figuur 2.25). Het meest belangrijk vinden zij het creëren van een sociaal veilige omgeving, het begrijpelijk communiceren met de jeugd en het overbrengen van de *fair play* principes. Relatief het minst belangrijk vinden zij het houden van orde tijdens trainingen en het behalen van teamdoelen.

Vaardigheden die trainers/coaches daarnaast zelf aandragen als belangrijk voor een pedagogisch sportklimaat, gaan het vaakst over het stimuleren van een gevoel van verbondenheid en gelijkwaardigheid tussen spelers onderling, en het zorgen dat er wederzijds respect is naar elkaar en naar de tegenstander. Daarnaast wordt ook het stellen van haalbare en realistische doelen benoemd en het omgaan als trainer/coach met de balans school/werk/sport van jeugdspelers.

Figuur 2.25 Mate waarin hockeytrainers/coaches onderstaande vaardigheden belangrijk vinden voor een pedagogisch sportklimaat (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

3.3 Ontwikkeling en ondersteuning

Ontwikkelingsbehoeften

Vrijwel alle trainers/coaches benoemen één of meerdere pedagogisch gerelateerde ontwikkelingsbehoeften.

De onderwerpen waarop hockeytrainers/coaches aangeven zich nog te willen ontwikkelen, gaan vooral over aspecten die bijdragen aan een positieve persoonlijke ontwikkeling van kinderen, spelplezier, positieve feedback en een goede sfeer creëren (figuur 2.26). De ontwikkelingsbehoeften liggen wat minder bij aspecten die te maken hebben met regels, (on)veiligheid en negatief gedrag. Hockeytrainers/coaches blijken dus meer geïnteresseerd in het verbeteren van de meer pedagogische aspecten van hun handelen dan in het creëren van mee sociale veiligheid en het voorkomen van negatief gedrag.

Daarbij bestaan ook nog accentverschillen, gerelateerd aan de prestatiegerichtheid van hun team. De hockeytrainers/coaches van meer recreatieve teams benoemen vaker zich te willen ontwikkelen op de aspecten 'jeugd met plezier laten sporten' en 'een goede sfeer binnen het team creëren'. De hockeytrainers/coaches van meer prestatieve teams hebben een grotere ontwikkelingsbehoefte op 'sporters in mijn team voldoende autonomie en verantwoordelijkheid geven'.

Ontwikkelingsbehoeften die gegeven zijn bij de antwoordoptie 'anders' zijn onder andere: het creëren van een balans tussen wat de coach wil en wat de spelers willen en het omgaan met sporters in de puberleeftijd, zoals deze trainer:

'Coachen van pubers is lastig. Hoe raak je de juiste naar en hoe krijg je/houdt je de motivatie van individuele spelers in lijn met teamgeest en gezamenlijke doelen?' (hockeytrainer/coach)

Figuur 2.26 Ontwikkelingsbehoeften van hockeytrainers/coaches (in procenten, n=425)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020.

Ontwikkelingsbehoeften

Anders dan de hockeytrainers/coaches, liggen de ontwikkelingsbehoeften van voetbaltrainers/coaches het vaakst bij aspecten die te maken hebben met het omgaan met ongewenst gedrag, het maken en handhaven van regels en het creëren van een veilige omgeving voor spelers (figuur 2.27). Aspecten die te maken hebben met het meer gericht zijn op een positief pedagogisch handelen, gericht op de ontwikkeling van het kind scoren iets minder hoog.

In hun toelichting illustreren diverse trainers hun behoefte om beter te kunnen omgaan met ongewenst gedrag:

‘Om toch positief te blijven ook al wordt er niet goed geluisterd of slecht gevoetbald’ (voetbaltrainer/coach)

‘Ik vind het lastig om spelers aan te spreken en te begrijpen waarom ze bepaald gedrag laten zien!’ (voetbaltrainer/coach)

Voetbaltrainers/coaches van meer prestatief gerichte teams willen zich relatief vaker ontwikkelen op ‘sporters hun eigen doelen laten opstellen’ en ‘kennisontwikkeling over de belevingswereld en ontwikkelfases van kinderen’.

Ontwikkelingsbehoeften die bij de antwoordoptie ‘anders’ worden genoemd zijn onder andere het vinden van balans tussen regie overdragen en het bewaken van de kwaliteit en structuur van de training, en het sneller kunnen constateren van onveilige situaties en pestgedrag.

Figuur 2.27 Ontwikkelingsbehoeften van voetbaltrainers/coaches (in procenten, n=317)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

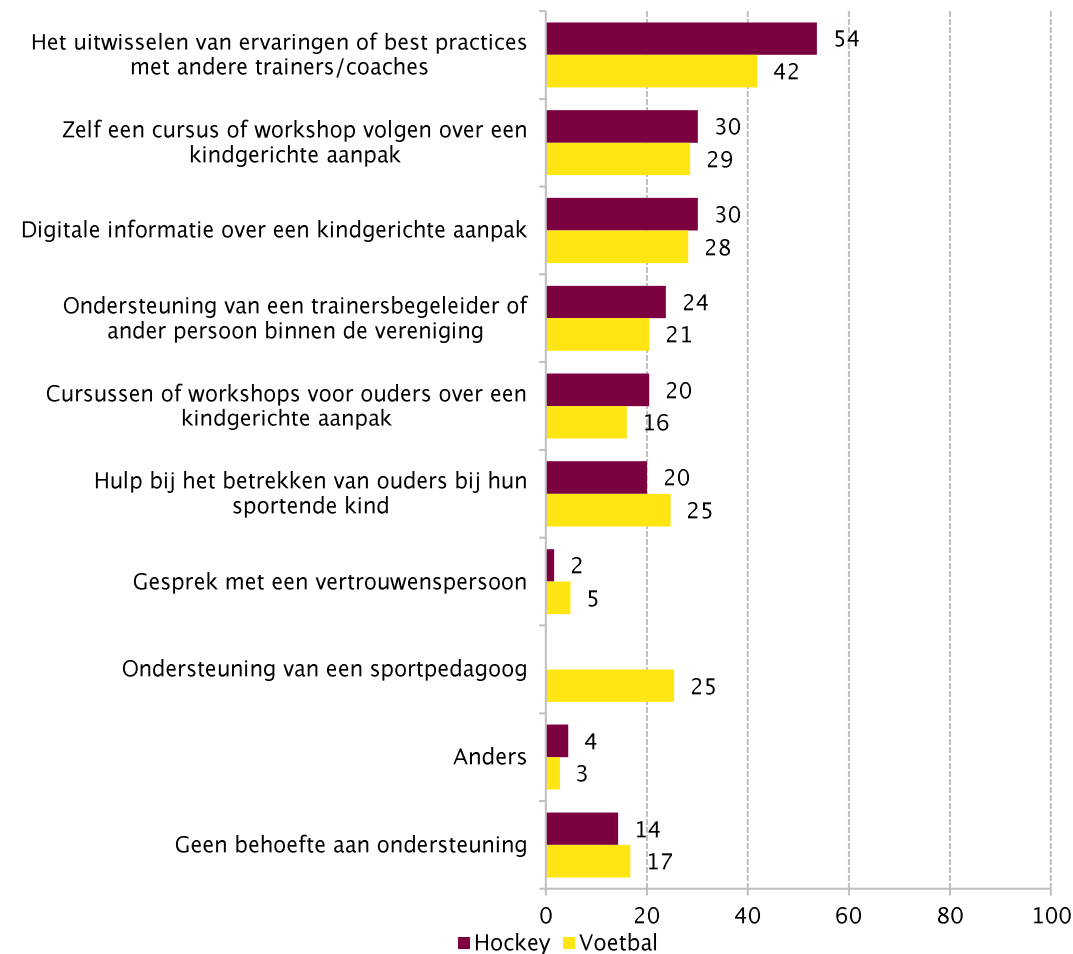
Ondersteuningsbehoeften

Bijna negen op de tien respondenten zien een of meerdere vormen van ondersteuning gericht op een meer kindgerichte aanpak als wenselijk.

De meest genoemde ondersteuningsbehoefte is het uitwisselen van ervaringen of *best practices* met andere trainers en coaches (figuur 2.28). Ook over het volgen van een workshop of digitale informatie over een kindgerichte aanpak en ondersteuning van een trainersbegeleider binnen de vereniging zijn minimaal een op de vijf positief. De optie 'sportpedagoog' werd alleen aan voetbaltrainers/coaches voorgelegd: een kwart gaf aan behoefte te hebben aan dit type ondersteuning.

Ongeveer een op de zes trainers/coaches (respectievelijk 14% hockey en 17% voetbal) geeft aan geen behoefte te hebben aan ondersteuning op het gebied van een pedagogisch sportklimaat. Dit zijn vaker trainers/coaches met een hogere leeftijd en vaker voetbaltrainers/coaches met meer jaren ervaring (5 jaar of meer) op het veld.

Figuur 2.28 Ondersteuningsbehoeften van hockeytrainers/coaches (n=425) en voetbaltrainers/coaches (n=317; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, peiling onder hockeytrainers (via panel KNHB), voorjaar 2020; Mulier Instituut, peiling onder voetbaltrainers (via verschillende kanalen KNVB), zomer 2020.

A background image showing several young boys in soccer uniforms running on a green artificial turf field. The boy in the foreground center is wearing a black jersey and red shorts, shouting with his mouth open while holding a bouquet of yellow flowers. To his left, a boy in a red jersey and black shorts is also running and holding a bouquet. Other children in red jerseys are visible in the background, some also holding bouquets. The scene is bright and sunny.

4. Conclusie

Onder trainers/coaches van jeugdteams in het hockey en in het voetbal is in de eerste helft van 2020 een vragenlijst uitgezet. 425 hockeytrainers/coaches en 317 voetbaltrainers/coaches hebben de vragenlijst ingevuld. De vragen gingen over hun visies op en ervaringen met verschillende aspecten van een pedagogisch sportklimaat en meer in het bijzonder het pedagogisch handelen van de trainer/coach. In dit hoofdstuk benoemen we de belangrijkste conclusies.

Beleid veilig en pedagogisch sportklimaat nog niet overal op orde

Vormen van beleid voor een veilig sportklimaat zijn volgens een groot deel van de trainers/coaches aanwezig op hun vereniging, maar nog niet overal. Circa drie kwart beschikt over een VOG en circa de helft zegt dat een VOG bij de club verplicht is. Ook geeft ongeveer twee derde van de trainers/coaches aan dat de vereniging een vertrouwenscontactpersoon heeft en een grote meerderheid vindt dat gedragsregels bij de vereniging worden uitgedragen. Naar andere aspecten van een pedagogisch klimaat die meer gericht zijn op een positieve ontwikkeling van kinderen gaat nog minder beleidsaandacht uit. Zo geven slechts een kwart van de hockeytrainers/coaches en een op de drie voetbaltrainers/coaches aan dat er bij de aanstelling en beoordeling van trainers naar pedagogische vaardigheden wordt gekeken. Binnen de clubs van vier op de tien trainers/coaches is er ondersteuning aan trainers bij pedagogische vraagstukken.

Positieve beoordeling sportklimaat; pedagogisch klimaat vaakst lager

De gemiddelde rapportcijfers die de bevraagde trainers/coaches geven voor de algemene sfeer op de club, de sociale veiligheid op de club en tijdens wedstrijden, en voor het pedagogisch sportklimaat zijn ruim voldoende, tussen de 7,3 en 7,9. Het pedagogisch klimaat scoort wat lager dan de algemene sfeer en sociale veiligheid. Voetbaltrainers/coaches geven gemiddeld iets lagere cijfers dan hockeytrainers/coaches. Een op de vijf trainers/coaches geeft het pedagogisch klimaat in hun vereniging een 6 of lager.

Pedagogisch geschoolde trainers/coaches signaleren vaker pestgedrag

Vormen van ongewenst gedrag als pesten, ongewenst gedrag van ouders en sporters komen volgens de meerderheid van de trainers/coaches niet of nauwelijks voor. Toch signaleert ongeveer een op de zes trainers/coaches (wel eens tot vaak) pesten en meer dan een kwart van de trainers/coaches ziet ongewenst gedrag van ouders langs de lijn. Voetbaltrainers/coaches in beide gevallen wat vaker dan hockeytrainers/coaches. Opvallend is dat trainers/coaches met een pedagogische achtergrond vanuit werk of opleiding vaker aangeven ongewenst gedrag te signaleren, mogelijk omdat zij beter geschoold zijn dit te herkennen of hier sensitiever voor zijn.

Meerderheid van de trainers/coaches onderkent opvoedende taak

Een ruime meerderheid van de trainers/coaches vindt spelplezier belangrijker dan sportieve prestaties, waarbij een groot deel ook de overlap erkent: een positieve bijdrage van sportprestaties aan het sportplezier. Een ruime meerderheid van de trainers/coaches ziet een verantwoordelijkheid in de opvoeding van jeugdsporters voor de vereniging en een kleinere meerderheid ziet een opvoedende taak voor de trainer. Een op de tien voetbaltrainers/coaches en een op de zes hockeytrainers/coaches ziet voor zichzelf geen opvoedende taak. Volgens de trainers/coaches ligt de belangrijkste opvoedkundige verantwoordelijkheid bij de ouders. Zij zien hun opvoedende taak als aanvullend aan thuis en school, onder meer gericht op het werken in een team en leren omgaan met winst en verlies.

Soms 'hard aanpakken' volgens een op de drie trainers/coaches goed

Trainers en coaches hechten veel waarde aan het hanteren van duidelijke regels voor de sporters en het bijbrengen van sportief gedrag. Dat spelers tegen de trainer opkijken of de trainer zien als de baas, vindt de meerderheid van de trainers/coaches niet belangrijk.

Over het hard aanpakken van spelers om ze te helpen in hun ontwikkeling, verschillen de meningen. Meer dan een op de drie hockey- en voetbaltrainers/coaches vindt dit belangrijk; een ongeveer even grote groep vindt dit juist niet. In de toelichtingen benoemen trainers/coaches dat het vooral gaat om aanspreken op gedrag of inzet, maar dat te hard aanpakken niet gewenst is.

Persoonlijke aandacht geven en motiveren van spelers belangrijk

Vrijwel alle trainers/coaches vinden het geven van evenveel aandacht aan spelers, het opbouwen van een band, rekening houden met persoonlijke situaties en een luisterend oor kunnen zijn heel belangrijk. Ook het zorgen dat elke speler het gevoel heeft iets te kunnen en spelers stimuleren om door te zetten vinden alle trainers/coaches van belang. Vrijwel alle voetbal- en hockeytrainers/coaches vinden dat spelers niet de hele wedstrijd op de bank mogen zitten. Maar een deel van de trainers/coaches geeft ook aan dat dit niet altijd makkelijk of haalbaar is.

Trainers/coaches willen sporters deels eigen verantwoordelijkheden geven

De trainers/coaches vinden het belangrijk dat sporters betrokken worden bij keuzes, maar maken wel onderscheid tussen welke taken wel en niet worden gedeeld. Vrijwel alle trainers/coaches vinden het belangrijk dat spelers meedenken over wat ze willen leren en dat de trainer hen vraagt hoe ze het vonden gaan. Ruim twee derde van de voetbaltrainers/coaches vindt het belangrijk dat spelers eigen verantwoordelijkheden krijgen zoals de inrichting van de training of het zelf maken van teams, en bijna twee derde van de hockeytrainers/coaches zegt die verantwoordelijkheid aan spelers te geven. Dat er grenzen zijn aan het delegeren van verantwoordelijkheden bij spelers illustreren trainers/coaches in hun toelichtingen. Dat ze spelers wel willen laten meedenken en dat ze bijvoorbeeld input mogen geven over een training of opstelling, maar dat zij zelf als trainer/coach de eindbeslissing nemen.

Verschillen ontwikkelingsbehoeften hockey- en voetbaltrainers/coaches

Vrijwel alle trainers/coaches benoemen een of meerdere pedagogische aspecten waarop zij zich als trainer/coach zouden willen doorontwikkelen. Hockeytrainers/coaches geven vooral aan zich nog te willen ontwikkelen op aspecten die te maken hebben met spelplezier, een goede sfeer, positieve feedback geven en de ontwikkeling van kinderen. Voetbaltrainers/coaches willen zich het meest ontwikkelen op aspecten die te maken hebben met het omgaan met ongewenst gedrag, het maken en handhaven van regels en het creëren van een veilige omgeving voor spelers. De ontwikkelingsbehoeften van de hockeytrainers/coaches liggen dus meer bij het verbeteren van hun positief pedagogisch handelen dan bij het zorgen voor veiligheid en het voorkomen van negatief gedrag, terwijl de prioriteit van veel voetbaltrainers/coaches meer ligt bij het waarborgen van een sociaal veilige omgeving. Deze verschillen in ontwikkelingsbehoeften sluiten aan bij de bevindingen in deze en eerdere studies dat er in het voetbal vaker sprake is van ongewenst en grensoverschrijdend gedrag. Dit laatste lijkt onder meer te verklaren vanuit een bredere participatie van mensen uit alle sociaaleconomische lagen van de samenleving in het voetbal vergeleken met hockey.

Vooraf behoefte aan uitwisselen van ervaringen en best practices

Als ondersteuning bij hun ontwikkelingsbehoefte gaat de voorkeur van de meeste trainers/coaches uit naar het onderling uitwisselen van ervaringen met andere trainers. Andere wenselijke vormen van ondersteuning bij het verbeteren van hun kennis en/of vaardigheden met betrekking tot een kindgerichte aanpak zijn via een workshop/cursus of digitale informatie. Ook een kwart ziet meerwaarde in ondersteuning van een trainersbegeleider of sportpedagoog.

Slotconclusie

De meeste hockey- en voetbaltrainers/coaches onderschrijven belangrijke pedagogische waarden als waarborgen van een sociaal veilig sportklimaat,

nadruk op spelplezier, helder en begrijpelijk communiceren, fair play principes overbrengen, het betrekken van alle spelers in een team en het geven van verantwoordelijkheden aan hun sporters.

Tevens geven zij de sfeer, de sociale veiligheid en het pedagogisch klimaat een ruime voldoende en benoemt de meerderheid dat diverse aspecten van een veilig en pedagogisch sportklimaat (o.a. VOG, gedragsregels) in hun vereniging geborgd zijn in beleid.

Tegelijkertijd tonen de resultaten nog duidelijk ruimte voor verbetering, zeker waar het gaat om ontwikkelingsgerichte aspecten van een pedagogisch klimaat. Maar ook wanneer het gaat om het beter creëren van een sociaal veilig klimaat en het bewust zijn van de invloed van het pedagogisch handelen van trainers/coaches op de ontwikkeling van kinderen. Dat vrijwel alle trainers/coaches zelf een ontwikkelingsbehoefte benoemen biedt goede aanknopingspunten voor implementatie van een passend pedagogisch ondersteuningsaanbod.

A background photograph of three young boys running on a green artificial turf field. They are wearing red and white soccer uniforms. The boy on the left is holding a large bouquet of yellow flowers. The boy in the middle is holding a trophy and has his mouth open as if shouting. The boy on the right is also holding a trophy. Other children and a fence are visible in the background.

Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht onderwerpen vragenlijsten

Onderwerpen vragenlijsten trainers/coaches hockey en voetbal

- Achtergrond trainer/coach en motieven om trainer/coach te zijn
 - Sfeer, sociale veiligheid en pedagogisch klimaat in de vereniging
 - Mening over verantwoordelijkheid van de sportvereniging en de trainer/coach
 - Verenigingsbeleid pedagogisch sportklimaat
 - Invulling van de rol als trainer/coach
 - Vaardigheden van de trainer/coach
 - Aan/afwezigheid van ongewenst gedrag in de vereniging
 - Ontwikkelingsbehoeften
 - Ondersteuningsbehoeften
-

Bijlage 2. Achtergrondkenmerken

Tabel B2.1 Verdeling respondentgroepen trainers/coaches hockey en voetbal naar achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (in aantallen en procenten)

		Hockey		Voetbal	
		<i>Aantal</i>	%	<i>Aantal</i>	%
Totaal		425	100	317	100
Geslacht	Man	322	76	254	89
	Vrouw	101	24	30	11
	Anders/wil niet zeggen	2	0	1	
Leeftijd	<25 jaar	44	10	38	14
	25-35 jaar	16	4	33	12
	35-50 jaar	235	55	138	50
	50+	119	28	66	24
	Wil niet zeggen	11	3		
Opleidingsniveau	Basis- of middelbare school	18	4	20	7
	Mbo	48	11	94	33
	Hbo/wo	355	84	164	58
	Anders/wil niet zeggen	4	1	7	2

Tabel B2.2 Verdeling respondentgroepen trainers/coaches hockey en voetbal naar achtergrondkenmerken van het team en van de vereniging (in aantallen en procenten)

		Hockey		Voetbal	
		<i>Aantal</i>	%	<i>Aantal</i>	%
Totaal		425	100	317	100
Team					
	Leeftijdsgroep team				
	T/m 9 jaar	106	25	96	30
	10 en 11 jaar	74	17	61	19
	12 en 13 jaar	116	27	73	23
	14 en 15 jaar	82	19	41	13
	16+ *	47	11	46	15
	Type team*				
	Jongensteam			201	63
	Meisjesteam			26	8
	Gemengd team			90	28
Vereniging					
	Niveau**				
	Hoofdklasse	56	13		
	Geen hoofdklasse	350	82		
	Weet ik niet	19	4		
	Grootte*				
	Minder dan 250 leden			21	7
	250 tot 500 leden			79	28
	500 tot 1.000 leden			102	36
	Meer dan 1.000 leden			57	20
	Weet ik niet			25	9

* Alleen bekend voor voetbal

** Alleen bekend voor hockey

Kids First

Towards a pedagogical sport climate

www.mulierinstituut.nl
[@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)

mulier instituut